

Adam Mickiewicz

Adam Mickiewicz

Adam Mickiewicz, fot. [Jan Mieczkowski](#)

Imię i nazwisko	Adam Bernard Mickiewicz
Data i miejsce urodzenia	24 grudnia 1798 Zaosie lub Nowogródek
Data i miejsce śmierci	26 listopada 1855 Stambuł
Narodowość	polska
Dziedzina sztuki	literatura piękna
Epoka	romantyzm
Muzeum artysty	lista

Ważne dzieła

- [Pan Tadeusz](#)
- [Dziady](#)
- [Oda do młodości](#)
- [Romantyczność](#)

- [Sonety krymskie](#)
- [Reduta Ordona](#)

Adam Mickiewicz

[Multimedia w Wikimedia Commons](#)

[Teksty w Wikiźródłach](#)

[Cytaty w Wikicytatach](#)

Adam Mickiewicz

[Poraj](#)

Rodzina	Mickiewiczowie herbu Poraj
Ojciec	Mikołaj Mickiewicz
Matka	Barbara Majewska
Żona	Celina Szymanowska
Dzieci	Maria Mickiewicz Helena Mickiewicz Władysław Mickiewicz Józef Mickiewicz Aleksander Mickiewicz Jan Mickiewicz
Rodzeństwo	Aleksander Franciszek Bronisław

Adam Mickiewicz

Adam Bernard Mickiewicz (ur. [24 grudnia 1798](#) w [Zaosiu](#) lub [Nowogródku](#)^{[a][1][2]}, zm. [26 listopada 1855](#) w [Stambule](#)^[3]) – [polski poeta](#), działacz [polityczny](#), [publicysta](#), [tłumacz](#), [filozof](#), działacz [religijny](#), [mystyk](#), organizator i dowódca [wojskowy](#), [nauczyciel akademicki](#).

Obok [Juliusza Słowackiego](#) i [Zygmunta Krasińskiego](#) uważany za największego poetę polskiego [romantyzmu](#) (zaliczany do grona tzw. [Trzech Wieszczów](#)) oraz [literatury polskiej](#)^{[4][5]}, a nawet za jednego z największych na skalę [europejską](#)^[6]. Określany też przez innych, jako *poeta przeobrażeń*^[7] oraz *bard słowiański*^[8].

Członek i założyciel [Towarzystwa Filomatycznego](#), [mesjanista](#) związany z [Kołem Sprawy Bożej Andrzeja Towiańskiego](#). Jeden z najwybitniejszych twórców [dramatu romantycznego](#) w Polsce^[9], zarówno w ojczyźnie, jak i w zachodniej Europie porównywany do [Byrona](#) i [Goethego](#)^{[10][11]}. W okresie pobytu w Paryżu był wykładowcą literatury [słowiańskiej](#) w [Collège de France](#). Znany przede wszystkim jako autor [ballad](#), [powieści poetyckich](#), dramatu *Dziady* oraz [epopei narodowej](#) *Pan Tadeusz* uznawanej za ostatni wielki [epos kultury szlacheckiej](#) w [Rzeczypospolitej Obojga Narodów](#). Narodowy poeta [Polski](#), [Litwy](#) i [Białorusi](#). Działacz [niepodległościowy](#), organizator polskich oddziałów do walki z [Rosją](#), [bonapartysta](#).

Jego dzieła *L'Église officielle et le messianisme* oraz *L'Église et le Messie* umieszczone zostały w [Indeksie ksiąg zakazanych Kościoła katolickiego](#) (index librorum prohibitorum) dekretemi z [1848](#)^[12].

Spis treści

- [1Życiorys](#)
 - [1.1Dzieciństwo i młodość](#)
 - [1.2Wieżenie, zesłanie i emigracja](#)
 - [1.3Pobyt w Paryżu](#)
 - [1.4Ostatnie lata życia](#)
- [2Twórczość](#)
 - [2.1Koncepcja dramatu słowiańskiego](#)
 - [2.2Związek Mickiewicza z polskim romantyzmem i klasycyzmem](#)
 - [2.3Okres towiańszczyzny](#)
 - [2.4Mickiewicz jako prekursor fantastyki naukowej](#)
 - [2.5Działalność przekładowa](#)
 - [2.6Działalność publicystyczna](#)
- [3Mesjanizm polski](#)
- [4Spuścizna i pamięć w sferze publicznej](#)
- [5Dzieła](#)
- [6Zobacz też](#)

- [7Uwagi](#)
- [8Przypisy](#)
- [9Linki zewnętrzne](#)

Życiorys

Dzieciństwo i młodość

[Muzeum Adama Mickiewicza w Nowogródku](#)

Adam Mickiewicz urodził się 24 grudnia 1798. Został ochrzczony 12 lutego 1799 w kościele Przemienienia Pańskiego w [Nowogródku](#)^[13]. Był synem Mikołaja Mickiewicza herbu [Poraj](#), [adwokata](#) sądowego w Nowogródku i [komornika](#) mińskiego, oraz Barbary z Majewskich, córki ekonoma z pobliskiego [Czombrowa](#)^[14]. Jego braćmi byli [Aleksander](#) i [Franciszek Bronisław](#) Mickiewiczowie.

W latach 1807–1815 uczęszczał do [dominikańskiej](#) szkoły powiatowej w Nowogródku. W 1812 miały miejsce dwa ważne wydarzenia w jego życiu: ciężko rozchorował się i w połowie maja umarł jego ojciec, a latem przez Nowogródek przeszły wojska napoleońskie (oddziały pod dowództwem cesarskiego brata i króla Westfalii [Hieronima](#) oraz korpus księcia [Józefa Poniatowskiego](#)) [maszerujące na Rosję](#). W domu Mickiewiczów prawdopodobnie zatrzymał się szef poczty polowej. Kilka miesięcy później ta sama [Wielka Armia](#), pokonana przez Rosjan, zatrzymała się również w Nowogródku^{[15][16]}.

W 1815 Mickiewicz wyjechał do [Wilna](#) w celu podjęcia studiów. Studiował nauki humanistyczne na [Cesarskim Uniwersytecie Wileńskim](#) – czołowej uczelni dla ziem [Rzeczypospolitej zajętych](#) przez [Imperium Rosyjskie](#). Studia podjął na Wydziale Nauk Fizycznych i Matematycznych, uczęszczając jednocześnie na wykłady Wydziału Nauk Moralnych i Politycznych oraz Literatury i Sztuk Wyzwolonych. Trudna sytuacja materialna rodziny po śmierci ojca skłoniła go do podjęcia nauki w uniwersyteckim Seminarium Nauczycielskim, co gwarantowało później zatrudnienie w szkołach carskich. Studia ukończył w 1819 ze stopniem magistra^[17].

Tablica upamiętniająca miejsce zamieszkania Mickiewicza w [Wilnie](#) w 1822

Jeszcze w czasie studiów, w 1817, wraz z [Tomaszem Zanem](#) i grupą przyjaciół założył [Towarzystwo Filomatyczne](#)^[18], które z czasem przekształciło się w spiskową organizację narodowo-patriotyczną. Towarzystwo Filomatyczne, założone w 1822 [Zgromadzenie Filaretów](#) oraz [Promieniści](#) służyły organicznej pracy edukacyjno-patriotycznej polskiej młodzieży wileńskiej tamtego okresu. Organizacje te w 1822 roku liczyły już ponad 200 członków^[19]. Ich aktywność, cele i coraz wyraźniejsze pragnienia nie uszły czujnej uwadze carskich służb policyjnych. Okres końca lat 20. XIX wieku był też świadkiem niespełnionej wielkiej młodzieńczej miłości Mickiewicza do [Maryli Wereszczakówny](#) z [Tuhanowicz](#) w powiecie nowogródzkim. Młoda Maryla pochodziła z zamożnej i wpływowej szlachty litewskiej, zaś młody Adam ze szlachty zaściankowej. Mimo ich wzajemnego uczucia i przyjacielskich stosunków Mickiewicza z rodziną Maryli, rodzice wymogli na niej wypełnienie wcześniej zawartych zaręczyn z hr. Puttkamerem. Ślady tej niespełnionej miłości znaleźć można w znanych wierszach Mickiewicza: *Do M...* („Precz z moich oczu...”) i *Do przyjaciół, posyłając im balladę „To lubię”* („Ja na dobranoc żegnając Marylę, taką straszylem balladą” w jednej z dwu wersji ostatniej zwrotki)^{[20][21]}.

Więzenie, zesłanie i emigracja

Tablica upamiętniająca miejsce więzienia Mickiewicza w Wilnie przez zaborcę w latach 1823–1824

W 1819 Mickiewicz rozpoczął pracę jako nauczyciel w gimnazjum w [Kownie](#), gdzie mieszkał do 1823, początkowo w domu dyrektora szkoły Stanisława Kostki Dobrowolskiego, w folwarku Kartofliszki, a następnie na kwaterze w budynku szkoły; w gimnazjum uczył literatury, historii i prawa^[22]. Napisał wówczas rozprawę, za którą w 1822 otrzymał tytuł magistra filozofii. Często chodził na spacer do doliny na [Zielonej Górze](#), którą później nazwano [Doliną Mickiewicza](#). Wówczas też został zainicjowany w stopniu czeladnika do [masonerii](#)^[23]. W 1823 został aresztowany i uwięziony w [klasztorze bazylianów w Wilnie](#) (od jesieni 1823 do marca 1824), a następnie skazany za udział w tajnych młodzieżowych organizacjach na zesłanie w głąb [Rosji](#) na posadę nauczyciela z prawem wyboru miejsca pobytu. W latach 1824–1827 przebywał w [Petersburgu](#), [Odessie](#), [Moskwie](#) oraz na [Krymie](#). W Moskwie został przypisany jako urzędnik generał-gubernatora [Dmitrija Golicyna](#). Nauczał polskiego u kilku moskiewskich rodzin, wśród jego uczniów była poetka [Karolina Jaenisch](#), której talent docenił polski poeta. Para zaręczyła się w 1827 (Mickiewicz zerwał zaręczyny w 1829, oferując w zamian "wieczną przyjaźń")^[24]. Mickiewicz utrzymywał kontakty z poetami rosyjskimi: [Aleksandrem Puszkinem](#), [Aleksiejem Chomiakowem](#) oraz [Wasilijem Żukowskim](#)^[25]. W Rosji zetknął się ze środowiskiem przyszłych [dekabrystów](#), poznał [Bestużewa](#), [Rylejewa](#). Zmuszony przez rosyjską [cenzurę](#) do poczynienia pewnych skreśleń w [Konradzie Wallenrodzie](#), w przedmowie do drugiego wydania nazwał [cara Mikołaja I](#) *Ojcem tylu ludów*^[26].

Mickiewicz improwizuje po francusku w moskiewskim salonie księżnej Zinaidy Wołkońskiej, na obrazie [Grigorija Miasojedowa](#)

Cały okres patriotycznej młodości wileńsko-kowieńskiej i zesłania w głąb Rosji zaowocowały później, napisanymi podczas pobytu w [Dreźnie](#), [Dziadami cz. III](#). Szczególnie końcowy Ustęp *Dziadów części III* (*Do przyjaciół Moskali*) miał charakter osobisty. Mickiewicz zwrócił się w nim bezpośrednio do poznanych w Rosji dekabrystów oraz przypuszczalnie Aleksandra Puszkina^[6].

Następnie Mickiewicz podróżował po Europie – początkowo w 1829 roku udał się do [Niemiec](#), potem do [Włoch](#) i [Szwajcarii](#). W 1831 przyjechał do [Wielkopolski](#) z zamiarem przekroczenia granicy i udania się do ogarniętego powstaniem [Królestwa Polskiego](#), lecz ostatecznie pozostał w Dreźnie do roku 1832^[potrzebny przypis]^[27].

Pobyt w Paryżu

Portret Mickiewicza autorstwa [Joachima Lelewela](#)

Z Dreżna udał się do [Paryża](#), gdzie osiadł na stałe i spędził ponad 20 lat. Był członkiem [Towarzystwa Litewskiego i Ziemi Ruskich](#) w Paryżu w 1832^[28]. W 1834 ożenił się z [Celiną Szymanowską](#), z którą miał sześcioro dzieci – córki [Marię](#) i Helenę oraz czterech synów: [Władysława](#) (1838–1926), [Józefa](#) (1850–1938, urzędnika Assistance Publique w Paryżu^[29]), Aleksandra i Jana. Prawnukiem Adama Mickiewicza był dziennikarz francuski, [Jerzy Górecki](#)^[30].

Tablica upamiętniająca miejsce zamieszkania Mickiewicza w [Paryżu](#) w 1834

W Paryżu nawiązał współpracę z działaczami emigracyjnymi, pisał artykuły i pisma publicystyczne. W latach 1839–1840 był profesorem literatury łacińskiej w szwajcarskiej [Lozannie](#), a w 1840 objął katedrę języków słowiańskich w [Collège de France](#), gdzie wygłosił tzw. [prelekcje paryskie](#). Na wykłady Mickiewicza uczęszczali twórcy, działacze i myśliciele, w tym [George Sand](#)^[c]. W latach 1841–1844 był prezesem Wydziału Historycznego [Towarzystwa Literackiego](#) w Paryżu^[31]. Ze względu na pozycję społeczną i aktywność w polskich środowiskach patriotycznych Adama Mickiewicza uznaje się za czołowego reprezentanta tzw. [Wielkiej Emigracji](#)^[potrzebny przypis].

W Paryżu zaprzyjaźnił się z fotografem [Michałem Szweycerem](#). W 1841 związał się z reprezentantem nurtu polskiego [mesjanizmu](#) – [Andrzejem Towiańskim](#) i został jego głównym propagatorem oraz przywódcą założonego przez Towiańskiego *Koła Sprawy Bożej*^[potrzebny przypis]. W 1844 władze francuskie zawiesiły Mickiewicza w czynnościach profesora z powodu politycznej wymowy wykładów (wychwalanie Napoleona) oraz propagowania towianizmu^[potrzebny przypis]. W swoich wykładach głosił poglądy jawnie antykatolickie (*Wykład IV*) – krytykował [Kościół katolicki](#) za sprzeniewierzenie się zasadom [chrześcijaństwa](#). W 1847 Mickiewicz zerwał stosunki z Towiańskim^[potrzebny przypis].

W czasie [Wiosny Ludów](#) (1848) utworzył we Włoszech [legion polski](#). Po powrocie do Paryża został współzałożycielem i redaktorem pisma [Trybuna Ludów](#) (*La Tribune des Peuples*). Na skutek interwencji ambasady rosyjskiej w Paryżu, pismo zamknięto za głoszenie radykalnych poglądów społecznych. Utworzenie [II. Cesarstwa Francuskiego](#) prawdopodobnie rozpała nadzieje Mickiewicza na konflikt z autokratyczno-despotyczną Rosją i ponowne zainteresowanie się Europy sprawą Polski. Jego ostatni utwór jest przypuszczalnie napisaną po łacinie [odą](#) na cześć [Napoleona III](#).

W 1851 został poddany nadzorowi policyjnemu^[potrzebny przypis]. Od 1852 pracował w Bibliotece Arsenau^[potrzebny przypis]^[32].

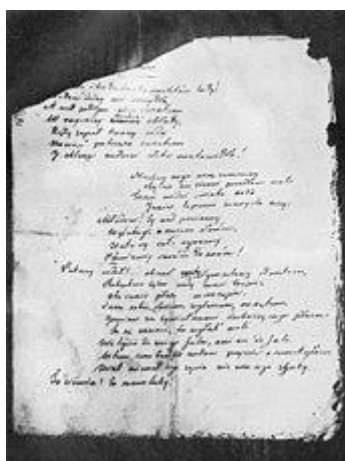
Ostatnie lata życia

Adam Mickiewicz z [Sadykiem Paszą](#) w Turcji, akwarela [Juliusza Kossaka](#)

We wrześniu 1855 – podczas [wojny krymskiej](#), po śmierci żony i zostawieniu nieletnich dzieci – wyjechał do [Konstantynopola](#), aby tworzyć oddziały polskie (*Legion Polski*), a także złożony z [Żydów](#), pod nazwą Legion Żydowski, do walki z carską [Rosją](#). Zamieszkiwał w domu wdowy po kapitanie wojsk tureckich, gdzie zmarł^[33]. Nagły zgon nastąpił podczas epidemii [cholery](#) (prawdopodobnie na tę chorobę, choć pojawiły się też sugestie, że mógł zostać otruty [arszenikiem](#)^[34] lub doznać [udar mózgu](#)). Nie tylko niejasna przyczyna śmierci wywoływała kontrowersje. Powodem „potępieńczych swarów” nad trumną poety stało się jego miejsce spoczynku – tymczasowe, ponieważ zakładano, że ostatecznie jego ciało spocznie w ojczyźnie. Proponowano konstantynopolski kościół św. Benedykta lub grób w tworzonej właśnie osadzie polskiej, nazwanej później [Adampolem](#), książę Czartoryski przesądził jednak o pochówku we Francji. Zabalsamowane zwłoki umieszczono w trzech trumnach: cynkowej i dwóch drewnianych. Zanim jednak wyprawiono je w drogę do Francji, minął ponad miesiąc. Dnia 30 grudnia 1855 ciało Mickiewicza wyruszyło z Konstantynopola na pokładzie francuskiego parowca Eufkrat. Do Marsylii przybyło 7 stycznia 1856^[35]. Następnie zostało przewiezione do Paryża i pochowane na [cmentarzu Les Champeaux w Montmorency](#), 4 lipca 1890 przeniesione na [Wawel](#), co dało sposobność do manifestacji patriotycznej^[36].

Twórczość

Oda do młodości – rękopis z 1820

Adam Mickiewicz debiutował w 1818 wierszem „[Zima miejska](#)” na łamach „[Tygodnika Wileńskiego](#)”. Najwcześniejszy okres twórczości Mickiewicza, trwający od debiutu do 1824, określa się mianem *okresu wileńsko-kowieńskiego*. Pozostawał on wówczas pod wpływem [Woltera](#), którego tłumaczył na język polski; młody poeta głosił sceptycyzm poznawczy, zakłamanie historii i wolę [racjonalnego](#) poznania. Wynika z tego, że osobowość i światopogląd młodego Mickiewicza, podobnie zresztą jak młodego [Juliusza Słowackiego](#), dorastały w uwielbieniu literatury klasycznej^{[37][38]}. Prócz tego znaczna większość jego twórczości z lat 1818–1821 była w gruncie rzeczy poetyckim manifestem wciąż na nowo określanego [Towarzystwa Filomatycznego](#).

W 1820 napisał wiersz „[Oda do młodości](#)”, utwór przynależący jeszcze do poetyki postklasycyzmu, ale wyłamujący się z ideałów [oświecenia](#) (pierwotnie w antologii poetów współczesnych *Polyhymnia*, wydanej we Lwowie w 1827). *Oda* nawoływała do czynnej walki, wyrażała wiarę w moc rewolucyjnego przekształcania rzeczywistości, siłę młodości i zbiorowości. Dzięki temu w XIX wieku bywała często śpiewana podczas powstań narodowych. Przetłumaczona została na prawie wszystkie języki europejskie, wywołując w swoim czasie sporo kontrowersji, np. we Francji^[39]. Podobnie ideały *ojczyzny, nauki, cnoty, męstwa, pracy i zgody* głosiła napisana w rok

wcześniej [oda](#) klasyczna *Hej, radością oczy błysną*. Pod koniec roku 1820 drukiem ukazał się kolejny ze znanych wierszy wczesnego Mickiewicza: [Pieśń filaretów](#), którego treść odnosiła się z rewolucyjnym przesłaniem do wszystkich kręgów [filareckich](#) (filologów, historyków, chemików, matematyków). Początek utworu był naśladownictwem burszowskiej [\[4\]](#) pieśni niemieckiej:

Hej, użyjmy żywota!

Wszak żyjem tylko raz;

Niechaj ta czara złota

Nie próżno wabi nas.

A. Mickiewicz, *Pieśń Filaretów*

Wszystkie trzy pieśni szczególny nacisk kładą na ideał wspólnoty, zwłaszcza w sensie duchowym, oraz gwałtowny [aktywizm](#) społeczny. Klasyczna harmonia w szczególny sposób łączy się tutaj z dynamizmem życia, co sygnalizuje przynależność utworów do czasów pośredniczących między dwoma epokami.

Tablica upamiętniająca miejsce pierwszego wydania [Ballad i romansów](#) w drukarni [Józefa Zawadzkiego](#) w Wilnie

W 1822 powstał zbiór [Ballad i romansów](#), uważany powszechnie nie tylko za właściwy debiut Mickiewicza, ale również za dzieło oficjalnie rozpoczynające epokę [romantyzmu](#) w Polsce^[7]. Sporo kontrowersji wywołała w swoim czasie [ballada](#) otwierająca cykl^[8], [Romantyczność](#), zwłaszcza śmiałym przełożeniem ludowości nad postęp cywilizacyjny, kreacją nowego typu wzoru moralnego (młoda wiejska dziewczyna zdradzająca skrajną nierównowagę emocjonalną)^[40] oraz dość jednostronnie odczytywaną krytyką ówczesnego autorytetu naukowego, profesora samego poety, [Jana Śniadeckiego](#). Był to świadomy i bezpośredni wkład Mickiewicza w polemikę między [Kazimierzem Brodzińskim](#), prekursorem romantyzmu w literaturze polskiej, a Śniadeckim^[41]. Zamyśl fabularny *Romantyczności* znalazł w późniejszym czasie rozwinięcie w postaci epizodu z życia Gustawa w [IV części Dziadów](#).

Ballady i romanse, oprócz ballad (poważnych i ironicznych), zawierały również przypowieści [sentymentalne](#). Utwory zbioru cechował typowo romantyczny zwrot w stronę [folkizmu](#) i [niesamowitości](#), mocno zaakcentowane moralne przesłanie oraz przekonanie o [transcendentnych](#), metafizycznych powiązaniach między [dobrem](#) a [złem](#) – *zbrodnią i karą*. Sentencjonalne, ludowe wyobrażenie moralności było u wczesnego Mickiewicza stale obecne, co najdobitniej pokazuje obrzęd gusła w [II części Dziadów](#)^[potrzebny przypis].

Dalsze wiersze z okresu kowieńsko-wileńskiego z lat 1822–1824 są w dużej mierze swobodnymi przeróbkami utworów [Lorda Byrona](#), [Jeana Paula](#) oraz [Jeana de La Fontaine'a](#). Wśród nich znalazł się

jednak jeszcze jeden szeroko omawiany wiersz poety – [Do Joachima Lelewela](#). W napisanym w 1822 poemacie poświęconym znanemu wówczas działaczowi politycznemu, [Joachimowi Lelewelowi](#), Mickiewicz starał się trzeźwo ocenić dziedzictwo [rewolucji francuskiej](#) oraz rolę [rewolucji](#) w ogóle, jako faktu społecznego mającego wpływ na przebieg dziejów. Inną próbą podważenia [despotyzmu](#) był [poemat heroikomiczny Kartofla](#) – utwór głoszący apoteozę nauki, postępu, rozumu i pracy. Dość wymowna jest tu [apostrofa](#) do [Adama Chreptowicza](#), reprezentanta arystokracji litewskiej, „uprawcy ziemiłanki”^[potrzebny przypis].

Rękopis [Pana Tadeusza](#) w zbiorach [Ossolineum](#) we [Wrocławiu](#)

W 1834 wydał w Paryżu ostatnie wielkie dzieło swego życia – [Pana Tadeusza](#). Ten [poemat epicki](#) składa się z 12 ksiąg. Po śmierci autora wydano jego bolesny epilog do poematu^[42]. *Pan Tadeusz* stał się najbardziej popularnym w kolejnych pokoleniach dziełem literatury polskiej. Być może jednym z nielicznych marzeń autora (o dotarciu *pod strzechy*), które się spełniło^[potrzebny przypis]. Szereg fragmentów tego dzieła weszło na stałe do polskiego języka potocznego i literackiego, a poszczególne jego części znane są, jako wręcz osobne „dzieła” poetyckie (*Inwokacja*, *Koncert Wojskiego*, *Epilog* i inne). Znany malarz i ilustrator epoki romantyzmu, [Michał Elwiro Andriolli](#) był autorem szczególnie popularnych ilustracji do *Pana Tadeusza* i *Konrada Wallenroda*.

Koncepcja dramatu słowiańskiego

4 kwietnia 1843 na [Collège de France](#), w ramach tzw. prelekcji paryskich, Adam Mickiewicz wygłosił *Lekcję XVI*, określaną jako ostatnia teoria [dramatu romantycznego](#) w literaturze europejskiej^[43]. Wykład dotyczył konkretnie analizy [Nie-Boskiej komedii Zygmunta Krasińskiego](#), która pozwoliła na wyciągnięcie szerszych niż literackie, bo również [historiozoficznych](#) wniosków. Całość składała się na koncepcję tzw. *dramatu słowiańskiego*. Mickiewicz za [Percym Bysshe Shelleyem](#), [Samuelem Taylorem Coleridgem](#), [Johannem Gottfriedem Herderem](#), [Gottholdem Ephraimem Lessingiem](#), [Jakobem Michaeliem Reinholdem Lenzem](#) oraz [Johannem Heinrichem Merckiem](#)^[43] głosił, iż odnowa współczesnego teatru nastąpić powinna poprzez zaakcentowanie jego pierwiastków narodowych^[43].

Związek Mickiewicza z polskim romantyzmem i klasycyzmem

Powszechnie zwykło się uznawać Adama Mickiewicza za *prawodawcę polskiego romantyzmu*^[7], szczegółowa analiza jego dzieł i postawy artystycznej (podobne jak u [Goethego](#), [Hugo](#) czy [Byrona](#)) wykazuje jednak pośrednictwo wieszczki między oświeceniowym klasycyzmem a romantyzmem. [Alina Witkowska](#) zauważa, że pomimo powszechnego przekonania podszyconego kontrowersyjną *Romantycznością*, Mickiewicz nie tylko nie negował dziedzictwa oświecenia, ale nawet wybierał z niego najcenniejsze zdobycze, jak np. kunsztowność formy czy [wolteriański](#) racjonalizm^[7]. [Adam Czerniawski](#) zwraca z kolei uwagę na [mimetyczność](#) utworów poety. W *Światach umownych* pisze:

Mickiewicz urodził się za późno, że niewiele ma wspólnego ze [Słowackim](#), [Malczewskim](#), [Byronem](#) czy [Keatsem](#), że natomiast bliższy jest

estetyce [Krasickiego](#), [Pope'a](#), [Racine'a](#). W takim świetle program ścisłego obiektywizmu przestaje być zaskakujący^[44].

Dodatkowym dowodem na klasyczną mimetyczność czy wręcz [realizm](#) utworów Mickiewicza mają być w opinii Czerniawskiego programowe cytaty; „widzę i opisuję” z [Pana Tadeusza](#), „i wszystko wiernie odbijam” z [Liryków łożańskich](#), czy „sceny historyczne i charaktery osób działających skreślił sumiennie, nic nie dodając i nigdzie nie przesadzając” z [III cz. Dziadów](#)^[45]. Wierność realiom u Mickiewicza (przeciwstawiona romantycznemu uwielbieniu niesamowitości i fantastyki) wynikała jednak z poczucia narodowego obowiązku, co zauważa [Marian Ursel](#) porównując twórczość autora *Dziadów* ze wczesną twórczością Słowackiego^[46]. Do podobnych wniosków dochodziła również europejska krytyka literacka:

Uczucia miłości czy przerażenia bliskie naturze zachowują swoje nieokreślone piętno; mówiący językiem gminu poeta pozostawia również polom, jeziorom, lasom ich subtelną mowę: nie zamienia ich w bogów i boginie, nie opisuje z infantylnym i małostkowym naśladownictwem, mówi o tym, co widzi, kiedy harmonia lub kontrast kierują go na przedmioty zewnętrzne; a uczucie, jakie rodzi się mimochodem z jego słów jest poezją, owym odbłaskiem, jaki oko człowieka rzuca na przyrodę^[47].

Bliskość Mickiewicza poetyce klasycyzmu widoczna jest również jego w zamiłowaniu do pisania [bajek](#) w duchu [La Fontaine'a](#) i [Ignacego Krasickiego](#), tworzonych zwłaszcza w latach 1832–1834. Z drugiej jednak strony, jak zauważają badacze literatury, *romantyzm polski jest mickiewiczowski*^[48], ponieważ *niemał wszystko powstawało za przykładem Mickiewicza, przeciw Mickiewiczowi, wobec Mickiewicza*^[49].

Okres towiańszczyzny

Wielu badaczy twórczości Mickiewicza zwróciło uwagę na fakt, że genialny talent poetycki autora *Romantyczności* przygaśł bardzo w drugim okresie paryskim. Wiązało się to z zaangażowaniem się Mickiewicza w aktywność polityczną, społeczną, a zwłaszcza jego silny związek z [Andrzejem Towiańskim](#). Własna wiara Mickiewicza w jego osobistą odpowiedzialność za losy polskie, chęć służenia *sprawie polskiej* poprzez organizację Legionu polskiego, oddziałów polskich podczas wojny na Krymie, połączone z mistyczną sektą religijną Towiańskiego – uniemożliwiły mu skupienie się na czystej twórczości literackiej. Jego związki z Towiańskim posłużyły nie tylko wyobcowaniu się i niechęci w środowisku innych światłych twórców (jak Słowacki), ale i były bezpośrednią przyczyną utraty pracy w [Collège de France](#), a co się z tym wiązało – wpływu na europejskich artystów i myślicieli. Julian Krzyżanowski twierdzi wręcz, że „Z chwilą powstania poematu soplicowskiego i jego bolesnego epilogu – genialny poeta skończył się w Mickiewiczze na zawsze”^[50].

Mickiewicz jako prekursor fantastyki naukowej

[Antoni Smuszkiewicz](#) w jednej z pierwszych polskich monografii dotyczącej literatury [fantastycznonaukowej](#) wykazuje pośredni wpływ nieopublikowanej *Historii przyszłości* Mickiewicza na powstanie tego gatunku. Dzieło nie zostało nigdy opublikowane, a rękopis zaginął; sporo informacji dostarczają o nim jednak liczne pozostawione zapiski i listy do przyjaciół poety. [Antoni Edward Odyniec](#) w liście do [Juliana Korsaka](#) nazwał *Historię przyszłości* [Don Kichotem](#) swojego czasu^[51].

Badacze literatury uznają, że nieopublikowane dzieło Mickiewicza mogło zrewolucjonizować literaturę światową^{[51][52][53]}; najprawdopodobniej wyprzedzało ono wizje [Juliusza Verne'a](#), [Herberta George'a Wellsa](#) i [Jerzego Żuławskiego](#)^{[51][53]}, a nawet prześcigało je w naukowo-technicznych i społecznych spekulacjach^[51].

Mickiewicz w pisaniu *Historii przyszłości* (niektóre fragmenty powstały w [języku francuskim](#)) inspirował się twórczością dwóch [rosyjskich](#) prozaików: [Jana Tadeusza Bułharyna](#) i [Władimira Odojewskiego](#) ^[potrzebny przypis].

Działalność przekładowa

Adam Mickiewicz wcześniej zajął się działalnością przekładową. Już w 1817 „spolszczył” ^[gl] dwie powiastki Woltera, *Éducation d’un prince* i *Gertrude, ou Éducation d’une fille*, którym nadał tytuły [Mieszko, księżę Nowogródka](#) i [Pani Aniela](#), a także poemat tegoż samego autora [Dziewica z Orleanu](#). Tłumaczenia te były w istocie parafrazą francuskich utworów, z przesunięciem akcentu na bardziej [hermetyczną](#), narodową tematykę.

Walenty Wańkowicz, [Portret Adama Mickiewicza na Judahu skale](#), 1827–1828

Lata 1819–1829 w twórczości Mickiewicza obfitowały w liczne dalsze lub bliższe oryginałowi parafrazy, które autor podpisywał jako wiersze swojego autorstwa, sygnalizując tylko źródło inspiracji. Tak powstały: *Do Pryska* z [Horacego](#), *Amalia*, *Rękawiczka* oraz *Światło i ciepło* z [Friedricha Schillera](#), *bajka Pies i wilk i Zając i żaba* z [Jeana de La Fontaine’a](#), *Nowy rok* z [Jeana Paula](#), *Pożegnanie Childe Harolda*, *Ciemność*, *Sen* i *Eutanazja* z [George Gordona Byrona](#), fragment dramatu *Podróżny*, *Znaszli ten kraj...* i *Pieśń Lotty nad grobem Wertera* [Johanna Wolfganga Goethego](#), *The Meeting of the Waters* [Thomasa Moore’a](#), luźne interpretacje [sonetów Francesco Petrarki](#), arabska pieśń *Almotenabby* na podstawie tłumaczenia [Josepha Louisa Lagrange](#), *Nauka* i *Co to jest?* [Johanna Wilhelma Ludwiga Gleima](#), *Olimpia* i z [Pindara](#). Ważne miejsce zajmuje tu również *Ugolino*, przekład fragmentu *Boskiej komedii* [Danteo Alighieri](#), dokonany ok. 1827. Charakter przekładu ballady Schillera ma również pieśń *Dziewicy* w [II części Dziadów](#).

W okresie rosyjskim Mickiewicz zainteresował się europejskim [dramatem historycznym](#), czego owocem były dwa fragmenty przekładów [Friedricha Schillera](#) *Don Carlosa*, *kroniki 1798–1824* oraz *Romea i Julii* [Szekspira](#). Tłumaczenie pierwszego z nich datuje się na lata między 1821 a 1823. Pierwodruk ukazał się jednak dużo później, bo w 1834 i 1835 roku w [Wilnie](#) z inicjatywy [Józefa Krzeczowskiego](#), prawdopodobnie bez zgody autora. Z kolei data przekładu fragmentu *Romeo i Julii* jest nie do końca znana. W. Bruchnański wskazuje tu rok 1827. Fragment opublikowany został przez [Antoniego Edwarda Odyńca](#) w 1830 roku na łamach noworocznika *Melitele*. W późniejszym czasie przedrukowany został w VIII tomie *Poezjy* w 1836, a następnie w IV tomie *Pism* w 1844.

W latach 1830–1840 Mickiewicz ogłosił drukiem *Do H****, naśladowanie z Goethego, *Arymana* i *Oromaza* z [Zenda Westy](#), kolejne bajki La Fontaine’a – *Chłop i żmija* i *Koza, kózka i wilk*, *Exegi Munimentum Aere Perennius* z [Horacego](#). W 1840 powstał przekład Mickiewicza początkowych fraz *Sofijówki* [Stanisława Trembeckiego](#) na [język łaciński](#). Ostatnim i zarazem najważniejszym

przekładem Mickiewicza było tłumaczenie [Giaura](#) Byrona na język polski, opublikowane wraz z tłumaczeniem *Korsarza* tegoż autora, dokonany przez Antoniego Edwarda Odyńca, w Paryżu w 1834. Z powodów politycznych datę publikacji zmieniono na przedpowstaniową, 1829. Mickiewiczowski przekład *Giaura*, podobnie jak fragment *Boskiej komedii*, uznawany jest za oficjalną wersję tego tekstu w Polsce.

Działalność publicystyczna

Wydanie „[La Tribune des Peuples](#)” z 15 marca 1849

W 1849 w Paryżu Mickiewicz wydawał i redagował „[La Tribune des Peuples](#)” (*Trybunę Ludów*), międzynarodowy dziennik polityczny, głoszący idee Wiosny Ludów.

Mesjanizm polski

Obok czysto literackiej spuścizny i testamentu Adama Mickiewicza, jednym z ważniejszych i wyjątkowo trwałym zapisem poety było stworzenie przez niego zrębów prądu filozoficzno-historycznego znanego, jako [mesjanizm polski](#). Jakkolwiek za twórcę [historiozoficznego](#) prądu mesjanistycznego, a w szczególności mesjanizmu polskiego uznaje się [Józefa Hoene-Wrońskiego](#), to właśnie Mickiewicz spopularyzował ten pogląd i połączył go z pierwiastkami narodowej historii, mistyki religijnej. To mickiewiczowskie sformułowania zasad mesjanizmu w *Księgach narodu Polskiego* pozwoliły czytelnikom w Niemczech, Włoszech, Irlandii, na Ukrainie i Węgrzech wyraźnie postrzec i odczytać rewolucyjne hasła wolnościowo-wyzwoleńcze^[54]. Tenże program, bardziej niż jakkolwiek ściśle rozumiany prąd literacki dał podstawy nie tylko wizji Polski męczeńsko-odkupicielskiej, która miała być jutrzemką wolności narodów, ale dał podstawy do utrwalenia się i ważności postaci wieszcz narodowego. Tak widziany wieszcz to nie zwykły poeta czy pisarz – to autentyczny prorok religii mesjanistycznej. Dawało to wyraz w wielu określeniach mesjanizmu polskiego używanych przez samego Mickiewicza, jak np. „Polska – Chrystusem Narodów” itp. [\[potrzebny przypis\]](#)

Spuścizna i pamięć w sferze publicznej

Ulica Adama Mickiewicza w [Rzymie](#)

Już w pierwszych latach po śmierci Mickiewicza jego sława i wpływ, jaki wywarł nie tylko na społeczeństwo polskie, ale również na artystów i myślicieli w Europie, zaowocowały publicznym okazywaniem jego zasług i symbolicznym hołdom poecie. Jednym z wcześniejszych i z najbardziej znanych jest dzieło głośnego francuskiego rzeźbiarza [Emila Bourdelle'a](#): pomnik Adama Mickiewicza przedstawiający go w formie Pielgrzyma^[55]. Imię poety nosi [Dolina Mickiewicza](#) w Kownie. W 1886 we Lwowie zawiązało się [Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza](#). W 1898 odsłonięto [pomnik Adama Mickiewicza w Krakowie](#), co stało się okazją do wielkiej manifestacji patriotycznej, w tym samym roku odsłonięto [pomnik Adama Mickiewicza w Warszawie](#). 26 listopada 1900, w 45. rocznicę śmierci wieszca, odsłonięto [pomnik w Tarnowie](#). Symboliczny grób poety znajduje się w powstałym w 1955 [Muzeum Adama Mickiewicza w Stambule](#). Syn poety [Władysław Mickiewicz](#) założył w 1903 [Muzeum Adama Mickiewicza w Paryżu](#), gromadzące pamiątki po ojcu i niektóre rękopisy jego utworów; znajduje się ono w gmachu [Biblioteki Polskiej w Paryżu](#). W 1904 ustawiono [kolumnę Adama Mickiewicza we Lwowie](#). W 1938 utworzono [Muzeum Adama Mickiewicza w Nowogródku](#). W 1950 założono [Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie](#). W 1960 odsłonięto [pomnik Adama Mickiewicza w Szczecinie](#). W 1975 utworzono [Muzeum Adama Mickiewicza w Śmiełowie](#). Imię poety nosi założony w 2000 [Instytut Adama Mickiewicza](#). W Poznaniu znajduje się pomnik Adama Mickiewicza oraz Uniwersytet noszący jego imię. W 2016 odsłonięto pomnik, ławeczkę Adama Mickiewicza w Orzyszu (autor pomnika Piotr Bogdaszewski).

Wiele miast w Polsce oraz niektóre miasta europejskie związane z życiem Adama Mickiewicza ma [ulice](#), parki, place i budynki publiczne nazwane jego imieniem. W [Tatrach](#) istnieją [Wodogrzmoty Mickiewicza](#).

Poza granicami współczesnej Polski pomniki Mickiewicza można znaleźć m.in. we [Lwowie](#), [Odessie](#), [Iwano-Frankiwsku](#), [Drohobyczu](#), [Truskawcu](#), [Zbarażu](#), [Dobromilu](#), [Podhajcach](#), [Kołomyi](#), [Borystawiu](#) (Ukraina), [Wilnie](#), [Solecznikach](#), [Burbiszkach](#) (Litwa), [Mińsku](#), [Grodnie](#), [Brześciu](#), [Lidzie](#), [Nowogródku](#) (Białoruś), [Petersburgu](#), [Zielenogradsku](#) (Rosja), [Paryżu](#) (Francja), [Karlowych Warach](#) (Czechy), [Weimarze](#) (Niemcy), [Burgasie](#) (Bułgaria)^[56].

Jego wizerunek został przedstawiony na polskiej monecie o nominale 10 zł, emitowanej w latach 1975-76. Moneta ta została wybita z [miedzioniklu](#) w nakładzie łącznym 55 mln egzemplarzy, miała średnicę 25 mm i wagę 7,7 g, [rant](#) ząbkowany^[57]. Ponadto, w 1978 wyemitowano z jego wizerunkiem polską [monetę kolekcjonerską](#) o nominale 100 zł. Moneta ta została wykonana ze srebra próby 625 w nakładzie 30 000 egzemplarzy, miała średnicę 32 mm i wagę 16,5 g, rant gładki^[58].

- **Wybrane pomniki:**

[Kraków](#)

[Warszawa](#)

[Przemyśl](#)

[Tarnów](#)

•

[Poznań](#)

•

[Wilno](#) (Litwa)

•

[Lwów](#) (Ukraina)

•

[Petersburg](#) (Federacja Rosyjska)

•

[Paryż](#) (Francja)

•

[Burgas](#) (Bułgaria)

•

[Karlów Wązy](#) (Czechy)

Dzieła

Strona tytułowa [Sonetów Adama Mickiewicza](#), wydanych w 1826

- [Oda do młodości](#) – napisana 26 grudnia 1820 roku w [Wilnie](#), gdzie szybko zyskała popularność wśród studentów tamtejszego uniwersytetu^[59].
- [Poezje t. 1](#) – wydane w Wilnie w roku 1822; zawierały [Ballady i romanse](#), a także przedmowę *O poezji romantycznej*. Ten tom poezji miał przełomowe znaczenie w literaturze polskiej, zapoczątkowując nurt romantyczny oparty na ludowości, poezji ludowej, obyczajach i wyobrażeniach ludu;
- [Poezje t. 2](#) – wydane w roku 1823, zawierały [Grażynę](#) oraz II i IV część *Dziadów*;
- *Sonety* – wydane w roku 1826 w Moskwie; obejmowały [Sonety krymskie](#) oraz [Sonety odeskie](#), jak również przekład Sonetu V (*Widok gór ze stepów Kozłowa*) na [język perski](#);
- [Konrad Wallenrod](#) – wydane w roku 1828 w Petersburgu;
- W Dreźnie powstała [III część Dziadów](#) – najwybitniejszy polski dramat romantyczny, napisany wiosną 1832 roku^[60];
- [Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego](#) – broszura polityczna z 1832 roku;
- [Pan Tadeusz, czyli ostatni Zajazd na Litwie](#) – epopeja napisana w Paryżu w latach 1832–1834, wydana w 1834 roku. W *Panu Tadeuszu* Mickiewicz przedstawił romantyczną i pełną nostalgii wizję Polski szlacheckiej;
- [Konfederaci barscy](#) (fr. *Les confédérés de Bar*) – dramat z 1836 roku;
- [Jakub Jasiński albo dwie Polski](#) (fr. *Jacques Jasiński ou les deux Polognes*) – dramat z 1836;
- Prelekcje paryskie – cykl wykładów Mickiewicza na temat literatury słowiańskiej wygłoszony w Collège de France w latach 1840–1844; pierwsze wydania były redagowane przez Mickiewicza;
- [Liryki lozańskie](#) wydane dopiero pośmiertnie;
- [I część Dziadów](#) – Mickiewicz rozpoczął pisanie tej części najprawdopodobniej w 1821 roku, jednakże nigdy jej nie ukończył. Po raz pierwszy, *Dziady* cz. I trafiły do druku w 1860 w Paryżu, wchodząc w skład pośmiertnego wydania najważniejszych dzieł artysty;

- [*Historia przyszłości*](#) – traktat prekursorski wobec osiągnięć europejskiej fantastyki naukowej. Mickiewicz zniszczył rękopisy dzieła, zachowało się jedynie kilka kart oraz relacje przyjaciół autora;